

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/3 2026 s. 928-947, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRETMENLİĞE YÖNELİK
METAFORİK ALGILARI***

Kürşad Çağrı BOZKIRLI**

Buse KARTAL***

Geliş Tarihi: 2 Ocak 2026

Kabul Tarihi: 10 Şubat 2026

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “Türkçe öğretmenliği” kavramlarına yönelik metaforik algılarını tespit etmektir. 2025-2026 akademik yılında Kafkas Üniversitesinde öğrenim gören 131 Türkçe öğretmeni adayının katıldığı ve nitel şekilde desenlenen araştırmada katılımcıların ilgili kavramlara yükledikleri anlamlar analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen kavramına yönelik 86 farklı metafor geliştirilmiş; bu metaforlar arasında “güneş”, “ışık” ve “mum” en sık tekrarlananlar olmuştur. Öğretmen kavramı, anlamsal özelliklerine göre “yol gösterici”, “bilgilendirici” ve “çok yönlü bir meslek” gibi 14 farklı kategoride gruplandırılmıştır. Türkçe öğretmenliği mesleğine yönelik ise 96 metafor tespit edilmiş; “sözlük”, “kitap” ve “ağaç kökü” kavramları ön plana çıkmıştır. Türkçe öğretmenliğine ilişkin oluşturulan 13 kategorinin büyük bir kısmının genel öğretmenlik algısıyla örtüştüğü ancak “motivasyon kaynağı”, “liderlik”, “sıkıcı” ve “hayati bir meslek” gibi branşa özgü farklılaşan algıların da mevcut olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak adayların, her iki kavramı da büyük oranda rehberlik, bilgi aktarımı ve fedakârlık ekseninde, olumlu ve somut imgelerle tanımladıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretmeni adayları, öğretmen kavramı, metaforik algı, Türkçe öğretmenliği.

**THE METAPHORICAL PERCEPTIONS OF PROSPECTIVE
TURKISH LANGUAGE TEACHERS TOWARD THE TEACHING
PROFESSION**

Abstract

This study aims to explore the metaphorical perceptions of prospective Turkish language teachers regarding the concepts of “teacher” and “Turkish language teaching” designed as a qualitative study, the research was conducted during the 2025-2026 academic year with the participation of 131 prospective Turkish language teachers enrolled at Kafkas University. The data were analyzed to identify the meanings attributed by the participants to

* Bu araştırmada, Kafkas Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 08.01.2024 tarihli toplantısında alınan 2024/53 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

** Prof. Dr.; Kafkas Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, kursad36@gmail.com, ROR ID: [04v302n28](https://orcid.org/04v302n28).

*** Bilim Uzmanı; Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, busekartal2306@gmail.com, ROR ID: [04v302n28](https://orcid.org/04v302n28).

these concepts. The findings revealed 86 different metaphors related to the concept of teacher, with “sun,” “light,” and “candle” being the most frequently used. These metaphors were grouped into 14 categories such as “guide,” “source of knowledge,” and “multidimensional profession.” Regarding the Turkish language teaching profession, 96 metaphors were identified, among which “dictionary,” “book,” and “tree root” were prominent. While most of the 13 categories overlapped with general teacher perceptions, some branch-specific views such as “source of motivation,” “leadership,” “boring,” and “vital profession” also emerged. Overall, the candidates described both concepts positively, emphasizing guidance, knowledge transfer, and self-sacrifice through concrete images.

Keywords: Turkish teacher candidates, concept of teacher, metaphorical perception, Turkish teaching.

Giriş

İnsanlar duygu, düşünce ve deneyimlerini anlamlandırma ve başkalarına aktarma sürecinde yalnızca doğrudan anlatımları değil aynı zamanda dolaylı ve çağrışımsal dil yapılarını da kullanmaktadır. Özellikle soyut, karmaşık ya da çok boyutlu olgular söz konusu olduğunda, bireylerin anlam üretme süreçlerinde sıklıkla mecazlara ve benzetmelere dayalı zihinsel stratejiler kullandıkları görülmektedir. Bu stratejiler, bireyin yeni bir durumu daha önceki bilgi ve deneyimleriyle ilişkilendirerek kavramasına olanak tanımaktadır. Arslan ve Bayrakçı (2006) bu durumu bireyin bilinen bir alandan hareketle bilinmeyen bir alanı haritalandırması olarak tanımlamakta ve bu bilişsel transferin öğrenme süreçlerinin doğal bir parçası olduğunu vurgulamaktadır.

Metaforlar dünyayı anlamlandırma sürecinin merkezinde yer alan temel bilişsel araçlar olarak kabul edilir. Metafor kullanımı yalnızca dilsel bir ifade biçimi olarak değil bireyin düşünme, algılama ve deneyimlerini yapılandırma biçimi olarak ele alınmaktadır (Gibbs, 1994). Bu bağlamda metaforlar insanın dünyayı anlama ve kurgulama şeklinin temelini oluşturur (Lakoff ve Johnson, 1980). Metaforlar aracılığıyla bireyler yeni ve karmaşık kavramları mevcut bilişsel şemalarıyla ilişkilendirerek anlam üretmekte ve bu süreçte zihinsel temsiller oluşturmaktadır (Kövecses, 2002). Zihinde gerçekleşen bu yapılandırma süreci, bireyin geçmiş yaşantılarından bağımsız değildir aksine Saban’ın (2004) ifadesiyle “tecrübelerin dili” olan metaforlar, kişisel deneyimlerin somutlaşmasını sağlayarak insan düşüncesini görünür kılan en önemli bilişsel göstergelerdir.

Metaforların bilişsel işlevi bedensel deneyimler ve kültürel bağlamla da yakından ilişkilidir. Metaforik algılar yalnızca zihinsel süreçlerin ürünü olmayıp aynı zamanda bireylerin içinde bulundukları kültürel ve toplumsal bağlamdan da etkilenmektedir (Gibbs, 2008; Kövecses, 2010). Bu durum metaforların bireysel deneyimlerin yanı sıra toplumsal anlamda ortak algıların inşasında da belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Dolayısıyla metaforlar bireyin dünyayı algılama biçimini yansıtan ve bu algıyı biçimlendiren çok katmanlı zihinsel yapılardır.

Eğitim bağlamında metaforlar, bireylerin öğrenme süreçlerine ve mesleki rollere ilişkin algılarını ortaya koymada etkili bir araç değerlendirilebilir. Özellikle öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforlar, öğretmen adaylarının mesleği nasıl tanımladıklarını, bu role hangi anlamları yüklediklerini ve mesleki kimliklerini nasıl yapılandıklarını anlamada önemli ipuçları sunmaktadır (Oxford vd. 1998; Martínez, Saulea ve Huber, 2001). Saban, Koçbeker ve Saban (2006) tarafından vurgulandığı üzere, bir öğretmen adayının zihnindeki öğretmen imgesi; onun

eğitimi nasıl anlamlandırdığını ve gelecekteki sınıf içi uygulamalarını hangi felsefi temele dayandıracağını yansıtır. Metaforlar öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin bilinçli ya da örtük inançlarını görünür kılarak öğretmen kimliğinin oluşum sürecine ışık tutmaktadır (Thomas ve Beauchamp, 2011).

Öğretmenlik mesleği, yalnızca öğretim etkinlikleriyle sınırlı olmayan; bireyin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine yön veren çok boyutlu bir meslektir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının mesleklerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar onların öğretmenlik mesleğini zihinlerinde nasıl konumlandıklarını ve mesleğe ilişkin beklentilerini yansıtmaktadır. Branş öğretmenlikleri söz konusu olduğunda ise metaforik algıların, alanın kendine özgü amaçları ve sorumlulukları doğrultusunda farklılaşabileceği düşünülmektedir. Bu farklılaşma, öğretmenin sadece bir “bilgi aktarıcısı” mı yoksa bir “rehber” mi olduğu konusundaki temel inanç sisteminden kaynaklanmaktadır.

Türkçe öğretmenliği, dilin düşünceyi yapılandırmadaki rolü, kültürel aktarım işlevi ve bireysel ifade becerilerinin geliştirilmesindeki merkezi konumu nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Dil, bireyin dünyayı kurgulama yetisini doğrudan inşa eden bir araç olduğundan, Türkçe öğretmenliği bu sürecin mimarlığını üstlenmektedir. Göçer (2013), Türkçe öğretmeni adaylarının dil ve kültür ilişkisini “et ve tırnak” ya da “ruh ve beden” gibi kopmaz bir bütünlük içinde algıladıklarını; bu bütüncül bakış açısının adayların öğretmenlik rollerini kültürel bir taşıyıcılık süreci olarak anlamlandırmalarında temel teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Ancak öğretmen adaylarının Türkçe öğretmenliğini hangi zihinsel imgelerle eşleştirdiklerine ve bu alanı nasıl anlamlandırdıklarına ilişkin çalışmalar sınırlıdır (Aydın ve Pehlivan, 2010). Bu durum, öğretmenlik mesleğine ilişkin genel algılar ile Türkçe öğretmenliğine özgü algıların birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle mevcut araştırmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “Türkçe öğretmenliği” kavramlarına yönelik metaforik algılarını belirlemek ve bu algıları anlamsal özellikleri doğrultusunda incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramını açıklamak için kullandıkları metaforlar nelerdir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının “Türkçe öğretmenliği” kavramını açıklarken kullandıkları metaforlar nelerdir?
3. Türkçe öğretmeni adayları tarafından üretilen metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

1. Yöntem

1.1. Araştırma Deseni

Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleği ve Türkçe öğretmenliğine yönelik metaforik algılarını ortaya koymayı amaçlayan ve nitel şekilde desenlenen bu araştırma olgubilim (fenomenoloji) yöntemiyle yürütülmüştür. Olgubilim, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bu olguya yükledikleri anlamları derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2013; Moustakas, 1994). Bu yöntemde temel amaç katılımcıların doğrudan deneyimledikleri bir durumu nasıl algıladıklarını ve bu algıları hangi zihinsel yapılar aracılığıyla anlamlandırdıklarını ortaya koymaktır.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2025-2026 akademik yılı güz döneminde Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesinde öğrenim gören dört farklı sınıf düzeyinden 131 Türkçe öğretmeni adayından oluşmuştur. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu yöntemde “araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durum seçer” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 121). Veri toplama sürecinde 132 öğretmen adayına ulaşılmış ancak bir görüşme formu, araştırma sorularının boş bırakılması nedeniyle değerlendirme dışı tutulmuş ve analizler 131 form üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarına ilişkin kişisel bilgiler Tablo 1, 2 ve 3’te sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler (Cinsiyet)

Cinsiyet	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Kadın	32	24	15	25
Erkek	7	7	9	12
Toplam	39	31	24	37

Tablo 1’e göre araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının 39’u 1. sınıf, 31’i 2. sınıf, 24’ü 3. sınıf ve 37’si 4. sınıf öğrencisidir.

Tablo 2: Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler (Yaşanılan Bölge)

Yaşanılan Bölge	f	%
Doğu Anadolu	93	71
Güneydoğu Anadolu	23	17
Akdeniz	7	5
İç Anadolu	4	3
Ege	3	2
Marmara	1	2
Toplam	131	100

Tablo 2’ye göre araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının 93’ü Doğu Anadolu, 23’ü Güneydoğu Anadolu, 7’si Akdeniz, 4’ü İç Anadolu, 3’ü Ege, 1’i Marmara Bölgesi’nde yaşamaktadır.

Tablo 3: Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler (Ailedeki Öğretmen Bulunma Durumu)

Sınıf Düzeyi	Ailede Öğretmen	
	Var	Yok
1. Sınıf	22	17
2. Sınıf	25	6
3. Sınıf	18	6
4. Sınıf	22	15
Toplam	87	44

Tablo 3’e göre katılımcıların çoğunluğunun ailesinde öğretmen bulunmaktadır. Ailesinde öğretmen bulunan katılımcı sayısının en yüksek olduğu grup 25 kişi ile 2. sınıflar iken; ailesinde öğretmen bulunmayan adayların en yoğun olduğu grup 17 kişi ile 1. sınıf öğrencileridir. Bu veri çalışma grubundaki öğretmen adaylarının büyük kısmının aile ortamında öğretmenlik mesleğine dair bir rol modele sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

1.3. Veri Toplama Aracı

Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına yönelik metaforik algılarını saptamak amacıyla Koç (2014) tarafından oluşturulan ve iki açık uçlu ifadeden oluşan form kullanılmıştır. Katılımcılardan; “Öğretmen gibidir çünkü” ve “Öğretmenlik mesleği gibidir çünkü” ifadelerini doldurmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının doldurdukları formlar araştırmanın temel veri kaynağıdır.

1.4. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Kodlamalar sırasında içerik analizi yöntemini kullanılırken kodların belirli kategoriler altında toplanması aşamasında Koç (2014) tarafından oluşturulan kategorilerden faydalanılmıştır.

Veri analizi sürecinde araştırmacılar her formu birlikte değerlendirerek katılımcıların ifadelerinden ortak kodlar üretmişlerdir. Kodlama sürecinde araştırmacılar katılımcıların ifadelerini bağımsız olarak incelemiş ve ön kodlamalar ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırmacılar bir araya gelerek kodlamaları karşılaştırmış, görüş birliği sağlanan kodlar doğrudan kabul edilmiş; görüş ayrılığı bulunan kodlar ise tartışılarak ortak bir karara bağlanmıştır. Daha sonra ulaşılan kodlar uygun oldukları kategoriler altında toplanmış ve sayısallaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliği belirlemek amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})}$] kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı %90 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu oran, araştırmanın güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

2. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramını Açıklamak İçin Kullandıkları Metaforlar

Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramına Yönelik Metaforları

Metafor	f	Metafor	f
1. Ağaç	2	44. Heykeltıraş	1
2. Ağaç Kökü	2	45. Işık	10
3. Aile	3	46. İlk Tuğla	1
4. Aile Ferdi	1	47. İyileşmek	1
5. Anahtar	1	48. Kâğıt	1
6. Anne	5	49. Kahraman	1
7. Annelik	1	50. Kalp	1
8. Antibiyotik	1	51. Karmaşık	1
9. Araştırmacı	1	52. Keşif	1
10. Aslan	1	53. Kitap	1
11. Aşk	1	54. Komutan	1
12. Aydınlatıcı	1	55. Koruma	1

13. Aydınlik	1	56. Kutsal	4
14. Ayna	1	57. Kutu	1
15. Baba	3	58. Kutup Yıldızı	2
16. Bakıcı	1	59. Kütüphane	1
17. Beyin	1	60. Marangozluk	1
18. Bilgelik	1	61. Melek	1
19. Bilgi Veren Arkadaş	1	62. Meşale	3
20. Bir Çiçeği Narince Koklamak	1	63. Meyve Veren Ağaç	1
21. Çiçek	1	64. Mum	8
22. Çiçek Büyütmek	1	65. Okyanus	3
23. Çiçekçi Dükkânı	1	66. Peygamber	3
24. Çivi	1	67. Pusula	4
25. Dedektif	1	68. Rehber	3
26. Değerli	1	69. Sağlam Bir Duvar	1
27. Deniz Feneri	1	70. Saksı	1
28. Deniz Kenarında Soluklanmak	1	71. Sevgi	2
29. Devlet	1	72. Sibirya Soğuğu	1
30. Domino Taşı	1	73. Sokak Lambası	1
31. Duy	1	74. Sonuç	1
32. Fener	1	75. Sonu Olmayan Yol	1
33. Fidan dikmek	1	76. Sorumluluk ve Sabır İsteyen Bir Görev	1
34. Gaz lambası	1	77. Sözlük	1
35. Google	1	78. Su	3
36. Gökkuşağı	1	79. Şoför	1
37. Güneş	11	80. Tanrısal	1
38. Güneş Işığı	1	81. Taşıyıcı	1
39. Hayat	2	82. Toplumun Temel Taşı	1
40. Hayata Tutunmak	1	83. Uzay	1
41. Hayat Veren Güç	1	84. Vaha	1
42. Hazine	2	85. Yazma Becerisi	1
43. Hedef Olmak	1	86. Zanaatkâr	1

Tablo 4'e göre, Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik kavramına yönelik 86 metafor geliştirdiği belirlenmiştir. Üretilen metaforların çoğunluğunun olumlu çağrışımlar içerdiği ve somut kavramlara dayandığı görülmektedir. Katılımcıların en sık kullandığı metaforlar ise sırasıyla güneş (11), ışık (10), mum (8) ve anne (5) olmuştur. Bu veriler, öğretmenlik mesleğinin katılımcılarda daha çok yol gösterici, aydınlatıcı ve koruyucu olarak algılandığını göstermektedir. Işık yayan, rehberlik eden ve şefkatli olma özelliklerinin öne çıkması, katılımcıların öğretmenliği hem bilgi aktarıcı hem de duygusal anlamda destekleyici bir rol çerçevesinde algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 4'te verilmiş olan metaforlara göre 14 kategori altında toplanmıştır.

2.1.1. Zorlu Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 17 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar alfabetik olarak şu şekildedir: ağaç, aile, bakıcılık, domino taşı, fidan dikmek, güneş ışığı, hedef olmak, iyileşmek, karmaşık, meşale, mum, okyanus, rehber, sağlam bir duvar, Sibiryâ soğuğu, sonuç ve zanaatkâr.

Metaforların değerlendirildiğinde, katılımcıların öğretmenliği özveri ve emek gerektiren, zaman zaman zorlayıcı yönleri olan bir meslek olarak algıladıkları görülmektedir. Öğretmen, yalnızca bilgi aktaran bir kişi olmayıp kendinden ödün vererek öğrencilerinin gelişimi için çaba gösteren, sabırlı ve fedakâr bir figür olarak tasvir edilmiştir.

Katılımcılardan bazılarının ifadeleri şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği mum gibidir. Çünkü kendinden sürekli verirsin, etrafını aydınlatırsın ama verdikçe içten içe tükenen, yıpranan ve zamanla biten sen olursun. Öğretmenliği yapmak bu yolda sürekli özverili olmayı gerektirir” (Ö128).

“Öğretmenlik mesleği domino taşları gibidir. Çünkü mutlak fayda vermesi gereken bir meslektir. Domino taşlarını dizerken bir hata yapılması hâlinde bütün taşlar düşer” (Ö43).

“Öğretmenlik mesleği ağaç gibidir. Çünkü kökleri sağlam birer toprakta, öğretmenin bilgileri öğrencinin yavaş yavaş şekillenmesine yardımcı olur. Belki zamanla belki meşakkatli ama bir değişim bir öğrenim illa çıkacaktır ortaya” (Ö108).

2.1.2. Çok Yönlü Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında öğretmenlik mesleğine ilişkin 20 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar alfabetik olarak şu şekildedir: ağaç, aile, bilgelik, çiçek büyütmek, dedektif, değerli, fidan dikmek, gökkuşağı, güneş ışığı, güneş, hayat, ışık, ilk tuğla, keşif, marangozluk, peygamber, rehber, sevgi, sonu olmayan yol ve su.

Bu kategoride yer alan metaforlar, öğretmenlik mesleğinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Katılımcıların ifadeleri, öğretmenin yalnızca ders anlatmaktan ibaret olmadığını öğretmenin öğrenciye rehberlik eden, farklı duyguları ve değerleri aktaran biri olarak görüldüğünü göstermektedir.

Katılımcı ifadelerinden bazı örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği dedektif gibidir. Çünkü önemli olan yeni insanların en ufak ayrıntısından yakalayarak, ondan yola çıkarak keşfetmektir. Öğrenciyi keşfedilmemiş özelliklerine bakarak keşfetmektir. Var olan özelliklerini değil olmayan özelliklerine bakarak onları bulup getirerek öğrenciye katmaktır” (Ö33).

“Öğretmenlik mesleği gökkuşağı gibidir. Çünkü gökkuşağının içinde nasıl bütün renklerin bir uyum içerisinde duruyorsa öğretmenlik de yine aynı şekilde bütün duygu ve düşüncelerini aynı oranda bir arada tutmaktır. Yeri geldikçe bir öğretmen çocuklara mutlu olmayı, kızgın olmayı, inatçılığı yani bütün duygu ve düşünceleri iyi bir şekilde öğretmelidir” (Ö45).

2.1.3. Değerli Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

İlgili kategori kapsamında 9 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar alfabetik olarak “çiçek büyütme, güneş, ışık, iyileşmek, kutsal, peygamber, su, tanrısal ve toplumun temel taşı” şeklindedir. Buna göre metaforlar öğretmenliğin yalnızca profesyonel bir sorumluluk değil aynı zamanda kutsal ve önemli bir olgu olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Katılımcı ifadelerinden bazı örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği kutsal bir ögedir. Çünkü bir neslin, milletin geleceğini şekillendirmede, değiştirmede ve yetiştirmede önemli bir rol oynadığı içindir” (Ö91).

“Öğretmenlik mesleği tanrısalıdır. Çünkü bir bilginin, daha doğrusu doğruluğu netleşmiş kesin bir bilgiyi başka bir bireye aktarma herkese has bir şey olmamakla beraber zor, zahmetli, beceri isteyen, kutsal bir meslektir” (Ö12).

“Öğretmenlik mesleği toplumun temel taşı gibidir. Çünkü gelecek nesli yetiştiren bir meslektir” (Ö23).

2.1.4. Sürprizlerle Dolu Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında yalnızca okyanus metaforuna yer verilmiştir. Katılımcının ifade ettiği bu metafor; öğretmenlik mesleğinin derin, zorlu ve çok boyutlu yapısına işaret etmektedir. Okyanus metaforu aracılığıyla öğretmenliğin içinde barındırdığı hem riskli hem de değerli yönler vurgulanmakta ve keşfedilmeyi bekleyen öğrenci yeteneklerinin de bulunduğu ifade edilmektedir.

“Öğretmenlik mesleği okyanus gibidir. Çünkü hem içinde büyük bir tehlike barındırır hem de çeşitli güzellikler barındırır. O okyanusun içinde birbirinden farklı, özel, güzel cevherler bulabilirsiniz. Bu en güzel yanı. Ancak tehlikeli yanı ise o okyanusta yeterince yüreğe dokunamadığınız zaman, kişi kendini bulamadığı zaman hem kendisini hem öğrencisini o okyanusta boğabilir” (Ö121).

2.1.5. İhtiyaç Kaynağı Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 9 metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar alfabetik olarak “çiçek, çiçek saksısı, fidan dikmek, güneş ışığı, hayat, mum, pusula ve su” şeklindedir.

Metaforların ortak noktası öğretmenin öğrencinin öğrenme sürecinde destekleyici ve tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymasıdır. “Su”, “mum” ve “pusula” gibi metaforlar, öğretmenliğin bireyin yaşamında karşılanması gereken temel ihtiyaçlarla özdeşleştirildiğini göstermektedir. Öğretmen, yalnızca bilgi veren kişi değildir. Öğrencilerin büyümesine, olgunlaşmasına ve hayata hazırlıklı bireyler hâline gelmesine katkı sağlayan biri olarak görülmektedir.

Katılımcı ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Öğretmenlik mesleği pusula gibidir. Çünkü birey anne karnından çıktıktan sonra ilk öğretmeni annedir. Daha sonra bir öğretmenin öğrenciye verdiği eğitimi, onun kendini geliştirip ilerletebilmesinde ona yardımcı olması, gerekli bilgi öğrenimini bireyde gerçekleştirmesi gerekir. Öğretmenlik öğrenciye ışık olur, hedeflerini belirlemede kendisine yardımcı olur. Olur ya yolunu kaybedersen pusulaya ihtiyaç duyarsın, yönünü bulursun. İşte öğretmenlikte budur.

İhtiyaç duyduğunda her zaman sana yol gösteren, yolunu bulmada yardımcı olan, yoluna ışık ve yoldaş olandır” (Ö10).

“Öğretmenlik mesleği bir fidanın ihtiyaç duyduğu güneş ve su gibidir. Çünkü o fidanın (öğrencinin) büyümesi, olgunlaşması ve hayata hazır hâle gelmesi için temel bir ihtiyaçtır bir nevi” (Ö82).

“Öğretmen mum gibidir. Çünkü kendinden ödün vermeyi gerektirir. Öğrencileri için elinden gelenin fazlasını yapar. Kendi eksilirken öğrencilerini ve geleceği aydınlatır. Yani öğretmen toplumun en vazgeçilmez ögesidir” (Ö56).

2.1.6. Kurallı Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında toplamda 6 metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar alfabetik sırayla aile, devlet, güneş ışığı, komutan ve okyanus şeklindedir.

İlgili metaforlar öğretmenliğin sınıf içerisinde adil, düzenli ve planlı bir ortamın kurulmasındaki rolüne işaret etmektedir. Devlet, komutan ve güneş ışığı metaforları öğretmenin liderlik ve yön belirleyici niteliğini yansıtmaktadır.

Örnek atılımcı ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

“Öğretmenlik mesleği devlet gibidir. Çünkü devlet bir ülkeyi en iyi biçimde yöneten ya da tamamen zarara uğratan bir olgudur. Öğretmenlik mesleği de tıpkı devlet ve devlet adamlarının ülkeyi yönettiği gibi onlar da öğrencileri en adil biçimde düzene sokan, onları eğiten ve biçim veren yapılardır. Öğrenciler; öğretmenlere her konuda bağlı kalan, onların duygu ve düşüncelerini tamamiyle önemseyen bireylerdir” (Ö28).

“Öğretmenlik mesleği komutan gibidir. Çünkü öğretmen öğrenciyi her koşula hazırlar. Zorluklarla baş edebilmesini öğretir. Verdiği eğitim ve disiplinin öğrenciye çok katkısı olur” (Ö97).

“Öğretmenlik mesleği aile gibidir. Çünkü neredeyse yaşımızın veya ömrümüzün yarısını okullarda geçiriyoruz. Bundan dolayı onlardan hem ahlak hem akademik hem sosyal hayat açısından öğrencisine örnek olan biridir. Durum böyle olunca öğrencisi de onu rol model olarak görür ve onun gibi davranıp hareket eder. Bu açıdan öğretmenlik kesinlikle ciddi bir iştir” (Ö129).

2.1.7. Koruyucu Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

İlgili kategori kapsamında 6 metafor bulunmaktadır. Alfabetik sırasıyla aile, aile ferdi, baba, bilgelik, ışık ve sevgi şeklindedir.

Metaforların genelini öğretmen öğrencileriyle kurduğu ilişkinin biçimine işaret ettiği görülmektedir. Öğretmen, tıpkı bir ebeveyn gibi öğrencisinin yanında duran, onu koruyan ve rehberlik eden bir rol üstlenmektedir.

Katılımcı ifadelerinden bazıları şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği baba gibidir. Çünkü öğrencisine örnek olur, korur ve kollar” (Ö35).

“Öğretmenlik mesleği aile gibidir. Çünkü ailemizin bize verdiği değeri, saygıyı, sevgiyi bize verir. Tıpkı ailemizin yetiştirdiği gibi öğretmenlerimiz de bizi yetiştirir” (Ö75).

2.1.8. Gönül Mesleği Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 8 metafor bulunmaktadır. Alfabetik sırasıyla aile ferdi, aşk, deniz kenarında soluklanmak, fidan dikmek, hayata tutunmak, iyileşmek, peygamber ve sevgi küpü şeklindedir.

Metaforlara göre, öğretmenlik yalnızca görev ve sorumlulukların yerine getirildiği bir meslek olmaktan ziyade içten bir bağlılıkla gönüllülük esasına dayanarak yürütülen bir meslek olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği deniz kenarında soluklanmak gibidir. Çünkü öğretmenlik mesleği kendimi bildim bileli beni heyecanlandıran ve öğretmen olmayı düşündükçe beni rahatlatan bir meslek” (Ö53).

“Öğretmenlik mesleği aşk gibidir. Çünkü kalbimizin ritmini değiştirir. Hayata farklı bakmamıza neden olur. Nasıl ki farklı bakışa sahip kişiler varsa öğretmenlik de bizim için kalbimizin farklı tempoda her olaya atmasıdır. Kalbimizin ritmini değiştiren bir sevgidir” (Ö85).

“Öğretmenlik mesleği fidan dikmek gibidir. Çünkü fidan, dikilmekle biten bir iş değildir. Fidanı beslemek, suyunu vermek, çevresindeki çerçöpü temizlemek ve önem vermekle fidan, fidan olur. Öğretmen de öğrencisine böyle olmalıdır” (Ö126).

2.1.9. Tedavi Edici ve İyileştirici Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 4 metafor bulunmaktadır. Bunlar aile, anne, hayata tutunmak ve kitap metaforlarıdır.

Metaforlara göre katılımcıların öğretmenliği bireyin yalnızca akademik gelişimine odaklanan değil aynı zamanda tedavi edici, iyileştirici bir işlevi olan meslek olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmen kitap gibidir. Çünkü bir öğretmen sınıfa girince birden çok hayatı görür ve her hayat bir kitap gibi birbirinden farklı, biriciktir. Her öğrenci sınıfa girince cebinde bir sürü birikmişlik, yaşıntı ile giriyor ve öğretmen herkesin hayatına bir şekilde olumlu veya olumsuz olarak dokunuyor. Bizim buradaki amacımız öğrencilere pozitif yönde etki etmektir” (Ö46).

2.1.10. Fedakârlık Mesleği Olarak Öğretmenlik

Kategori kapsamında 6 metafor bulunmaktadır. Alfabetik sırasıyla anne, çiçekçi dükkânı, fidan dikmek, mum, sabır ve sorumluluk isteyen bir görev ve sağlam bir duvar şeklindedir.

Tespit edilen metaforlara göre öğretmenlik; emek ve sabır gerektiren bir meslek olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği anne gibidir. Çünkü bu meslek öğrenciye koşulsuz sevgi, emek verilmesini gerektiren; öğrencileri hayata hazırlarken şefkatli, merhametli olmayı gerektirir” (Ö124).

“Öğretmenlik mesleği mum gibidir. Çünkü öğretmenler kendilerini tüketerek öğrencilerine yol gösterir ve onlara bir şeyler öğretir” (Ö11).

“Öğretmenlik mesleği sağlam bir duvar gibidir. Çünkü öğretmen, her öğrencisinin dayanağıdır... Öğrencilerinin hayallerine, hedeflerine saygı duyar ve onları hayallerine ulaştırmak için sürekli çabalar” (Ö63).

“Öğretmenlik mesleği bir çiçekçi dükkânı gibidir. Çünkü birçok farklı insanın gelişiminde etkili olarak onları bir çiçek gibi büyütür, yetiştirir ve güzelliklerini ortaya çıkarır. Her birinin farklılıklarını görerek onları doğru ve güzel anlamda yetiştirir. Onların saklı kalmış yönlerini onların da desteği ve çabası sayesinde ortaya çıkarır” (Ö84).

2.1.11. Yol Gösterici Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu araştırma kapsamında en fazla metaforun yer aldığı kategoridir ve 25 metafor bulunmaktadır. Alfabetik sırasına göre ağaç, aile, anahtar, aslan, aydınlatıcı, deniz feneri, devlet, domino taşı, duy, fener, gaz lambası, Google, güneş, güneş ışığı, ışık, kahraman, kutup yıldızı, meşale, mum, peygamber, pusula, rehber, sokak lambası, şoför ve vaha şeklindedir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre öğretmenlik mesleği; bireyleri yönlendiren, onlara rehberlik eden bir meslek olarak tanımlanmıştır. Öğretmen yalnızca bilgi aktaran konumunda olmayıp öğrencileri geleceğe hazırlayan bir yol gösterici olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği bana göre bir pusula gibidir. Çünkü pusulalar gitmek istediğimiz yönü belirler... Biz; onların öğrettiğini uygularsak, onların istediği gibi bir birey olursak pusula her zaman ileriye yani kuzeyi gösterir” (Ö4).

“Öğretmenlik mesleği yeni bir ışık gibidir. Çünkü her yeni bir öğretmen yeni bir ışığı, yeni bir hayatı temsil ediyor. Bu ışık bir neslin hayatına yol gösterici bir rehberdir. Bu tabii ki zor, emek ve cesaret isteyen bir şey çünkü öğretmenlik kutsal bir meslektir” (Ö81).

“Öğretmenlik mesleği deniz feneri gibidir. Çünkü öğrencileri hatta toplumu engin bilgileriyle aydınlatığı için yol gösterdiği için, yetiştirdiği çocuklarla toplumumuzun geleceğini aydınlatığı için öğretmen deniz feneridir. Nasıl ki deniz feneri denizdeki gemilere yön veriyorsa öğretmen de aynı onun gibi hayatta yolunu kaybeden, geleceğe dair ne yapacağını bilmeyen çocukların hayat limanına sağ salim ulaşmalarına yardımcı olan en büyük etkidir” (Ö111).

2.1.12. Bilgilendirici Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 19 metafor bulunmaktadır. Alfabetik sırasıyla ağaç, araştırmacı, bilgi veren arkadaş, çivi, duy, Google, hayat, hayat veren güç, hazine, ışık, kutsal, kutu, kütüphane, meyve veren ağaç, mum, okyanus, rehber, sözlük ve usta şeklindedir.

Verilen cevaplara göre öğretmenlik; bireylerin bilgi edinmesini sağlayan, onları araştırmaya yönlendiren, öğrenme sürecinde rehberlik eden ve ideal bir vatandaş olarak yetiştiren bir meslek olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği kütüphane gibidir. Çünkü öğretmenler bilgi yönünden çok zengindir” (Ö131).

“Öğretmenlik mesleği hayat gibidir. Çünkü hayata dair her şeyi öğretendir öğretmen” (Ö3).

“Öğretmenlik mesleği duy gibidir. Çünkü toplumun aydınlatılması, bilinçlendirilmesi, toplumun yönlendirilmesine bağlıdır ki toplumu en iyi ilkeler hususunda geliştirebilecek olanlar yine öğretmenlerdir” (Ö17).

2.1.13. Yetiştirici ve Geliştirici Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Bu kategori kapsamında 7 metafor bulunmaktadır. İlgili metaforlar bilgelik, hayat veren güç, ışık, kutup yıldızı, sevgi, usta ve yazma becerisi şeklindedir.

Metaforlar değerlendirildiğinde öğretmenlik mesleği, öğrencinin hem kişilik hem de bilişsel gelişimini şekillendiren ve destekleyen bir meslek olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Öğretmenlik mesleği bilgelik gibidir. Çünkü tohumu ekip filizlenmesini sağlayan ve onu yetiştiren yegâne bir meslektir” (Ö29).

“Öğretmenlik mesleği geleceğimiz olan çocukların sürekli bakarak kendilerine yol tayin eden kutup yıldızıdır. Çünkü geleceğimizi inşa edecek nesilleri doğruya yönlendirip kendilerini geliştirmelerine vesile olur” (Ö101).

2.1.14. Kişisel Gelişim Kaynağı Olarak Öğretmenlik

Bu kategoride yalnızca “çivi” metaforu bulunmaktadır. Öğretmenlik, bireyin kişisel gelişimine katkı sunan bir meslek olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcının görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretmenlik mesleği çivi gibidir. Çünkü öğrencilerine bir şeyleri sabitlemek ister. Öğrencinin temiz bir tahta olduğunu düşünürsek çivisini tahtaya vurmak ister sonra kendisi unutsa bile izi hep kalır” (Ö113).

2.2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Türkçe Öğretmenliği” Kavramını Açıklarken Kullandıkları Metaforlar Nelerdir?

Araştırmanın ikinci sorusu Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe öğretmenliği kavramını açıklarken kullandıkları metaforlar nelerdir? şeklindedir. Bu doğrultuda anket formunda yer alan ilgili soruya verilen yanıtların analizi sonucunda, Türkçe öğretmenliğine yönelik 96 metafor tespit edilmiştir. Bu metaforların 21’inin (ağaç, aile, anahtar, anne, baba, bilgelik, deniz feneri, gökkuşağı, güneş, hazine, ışık, kalp, kitap, kutsal, kutup yıldızı, kütüphane, mum, pusula, rehber, su, sözlük) öğretmenlik mesleğini tanımlamak için kullanılan metaforlar olduğu tespit edilmiştir.

İlgili metaforlar arasında ağaç, hazine, kütüphane ve sözlük metaforları bilgiyle doğrudan ilişkilendirilmiş; Türkçe öğretmenliğinin bilgi temelli ve öğretici bir yönü olduğu vurgulanmıştır. Anne ve mum metaforları ise Türkçe öğretmenliğinin fedakârlık ve özveri gerektiren bir meslek olduğunu yansıtmaktadır. Deniz feneri, ışık, pusula, rehber, güneş, kutup yıldızı ve mum metaforları öğretmenin yol gösterici, rehberlik eden yönüne işaret etmektedir.

Tablo 5: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Öğretmenliğine Yönelik Metaforları

Metafor	f	Metafor	f
1. Ağaç	2	49. Kalp	2
2. Ağaç Kökü	4	50. Karışık Çerez	1
3. Aile	1	51. Karnaval Alanı	1
4. Alev	1	52. Kelime Hazinesi	1
5. Alt Yapı	1	53. Kılavuz	2
6. Ampul	3	54. Kitap	4
7. Anahtar	1	55. Kitap Rafı	1
8. Anne	4	56. Kolon	1
9. Arkadaş	1	57. Kutsal	1
10. Arşiv	1	58. Kutsak Güç	1
11. Asker	1	59. Kutup Yıldızı	1
12. Aşk	1	60. Kültür	1
13. Baba	1	61. Kütüphane	1
14. Bahçivan	1	62. Levha	1
15. Balık	1	63. Makarna	1
16. Bataklık	1	64. Mihenk Taşı	1
17. Bayrak	1	65. Mum	2
18. Bebek	1	66. Mücevher	1
19. Beceri	1	67. Nehir	1
20. Belgesel	1	68. Okumak	1
21. Benlik	1	69. Okunmamış Kitap	1
22. Bilgelik	1	70. Özel	1
23. Bilmece	1	71. Pusula	2
24. Ciddiyet	1	72. Rehber	3
25. Cila	1	73. Sanat	1
26. Çemberin En Geniş Halkası	1	74. Sanatçı	1
27. Çınar	1	75. Sevda	1
28. Çiçek	1	76. Silgi	1
29. Çölde Açan Çiçek	1	77. Sonsuzluk	1
30. Deniz Feneri	1	78. Sözlük	14
31. Denklem Çözmek	1	79. Su	3
32. Dil	3	80. Şair	1
33. Dil Bahçesi	1	81. Şans	1
34. Dil Bilimci	1	82. Şiir	2
35. Dil İşçiliği	1	83. Şişe	1
36. Ekmek	1	84. Temel	2
37. Evin Çatısı	1	85. Tercümanlık	1
38. Evin Direği	1	86. Toplumun Devamı	1
39. Evin Temeli	1	87. Toplumun Temeli	1
40. Gökkuşağı	1	88. Tuz	2
41. Güneş	2	89. Türk Bayrağı	1
42. Hayat	1	90. Vatan	1
43. Hazine	3	91. Yağmur	1
44. Işık	1	92. Yaşayan Kitap	1
45. İletişim Aracı	1	93. Yazarlık	1

46. İnsan	1	94. Yenilik	1
47. İskelet	1	95. Yıldız	1
48. Kalem	1	96. Yönetici	1

Tablo 5'e göre metaforların çoğunluğunun olumlu ve somut kavramlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların en sık kullandığı metaforlar sırasıyla sözlük (14), kitap (4), ağaç kökü (4) şeklindedir. Bu metaforlara göre Türkçe öğretmeni adayları, mesleği çoğunlukla bilgi kaynağı olarak nitelendirmişlerdir.

Katılımcıların Türkçe öğretmenliğine yönelik metaforları 13 kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerden bazıları, önceki bölümlerde öğretmenlik mesleğine ilişkin temalarla örtüştüğü için tekrarı önlemek amacıyla her bir kategoriye ayrıntılı açıklama yapılmamış; bunun yerine tüm kategoriler ve ilgili metaforlar Tablo 6'da sunulmuştur. Belirlenen kategoriler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6: Katılımcıların Türkçe Öğretmenliğine Yönelik Metaforları ve Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	Metaforlar
Bilgilendirici Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Alev, Asker, Ağaç, Beceri, Benlik, Bilgelik, Bilmece, Cila, Denklem Çözmek, Dil, Dil Bahçesi, Dil Bilimci, Dil İşçiliği, Hazine, İletişim Aracı, Karnaval Alanı, Karışık Çerez, Kelime Haznesi, Kitap, Kitap Rafı, Kutsal Güç, Kültür, Kütüphane, Okunmamış Kitap, Silgi, Su, Sözlük, Temel, Tuz, Yazarlık, Yaşayan Kitap, Yenilik
Yol Gösterici Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Alev, Ampul, Anne, Deniz Feneri, Güneş, Hazine, Işık, Kitap, Kutsal, Kutup Yıldızı, Kültür, Mum Pusula, Rehber, Silgi, Tercümanlık, Yazarlık, Yıldız
Fedakârlık Örneği Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Anahtar, Anne, Ağaç Kökü, Bataklık, Evin Temeli, Evin Çatısı, Karışık Çerez, Kutsal, Mum, Vatan
Yetiştirici ve Geliştirici bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Asker, Ağaç Kökü, Baba, Bahçıvan, Bayrak, Bebek, Benlik, Ciddiyet, Ekmek, Su, Evin Direği, Gökkuşağı, Güneş, Hazine, İskelet, Kalp, Kitap, Kutsal, Kutsal Güç, Kültür, Mihenk Taşı, Rehber, Sonsuzluk, Sözlük, Yazarlık, Yağmur, Yenilik, Yıldız, Çemberin En Geniş Halkası, Özel, Şair, Şişe
Kişisel Gelişim Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmenliği	Aile, Alev, Bebek, Benlik, Cila, Denklem Çözmek, Dil, Hazine Kutsal Güç, Kılavuz, Nehir, Rehber, Sözlük, Tuz, Yazarlık, Yenilik, Çemberin En Geniş Halkası
Tedavi Edici ve İyileştirici Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Asker, Denklem Çözmek, Sözlük, Yazarlık
Sürprizlerle Dolu Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Çölde Açan Çiçek, Okunmamış Kitap
Çok Yönlü Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Hazine, Rehber, Sözlük, Şiir
İhtiyaç Kaynağı Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	İskelet, Tuz, Yağmur
Motivasyon Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmenliği	Şans
Liderlik Örneği Olarak Türkçe Öğretmenliği	Ağaç Kökü, Alt Yapı, Evin Direği, Gökkuşağı, Yönetici
Sıkıcı Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Belgesel
Hayati Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği	Hazine, Kılavuz, Kolon, Su

Tablo 6'ya göre, Türkçe öğretmenliğine yönelik metaforlardan oluşturulan 13 kategoriden 9'unun (Bilgilendirici bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Yol gösterici bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Fedakârlık örneği bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Yetiştirici ve geliştirici bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Kişisel gelişim kaynağı olarak Türkçe öğretmenliği, Tedavi edici ve iyileştirici bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Sürprizlerle dolu bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Çok yönlü bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, İhtiyaç kaynağı bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği), daha önce öğretmen

kavramına ilişkin oluşturulan kategorilerle örtüştüğü görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının hem öğretmenliği hem de Türkçe öğretmenliğini; bilgi aktarma, rehberlik etme, bireyleri geliştirme ve fedakârlık gerektiren bir meslek olarak gördüklerine işaret etmektedir.

Tabloda yer alan 4 kategori (Motivasyon kaynağı olarak Türkçe öğretmenliği, Liderlik örneği olarak Türkçe öğretmenliği, Sıkıcı bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği, Hayati bir meslek olarak Türkçe öğretmenliği), katılımcıların Türkçe öğretmenliğine özgü olarak geliştirdikleri yeni ve farklı bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu kategoriler Türkçe öğretmenliğinin bilgilendirici, kişisel gelişimi destekleyici, değer taşıyan ve toplumsal rolü olan çok boyutlu bir meslek olarak algılandığını göstermektedir. Belirlenen bu kategorilere ve kategorilerde yer alan metaforlara ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

2.2.1. Motivasyon Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmenliği

Bu kategori kapsamında yalnızca “Şans” metaforu bulunmaktadır. İlgili metafor Türkçe öğretmenliğinin akademik bir tercihten ibaret olmadığını göstermektedir.

“Türkçe öğretmenliği benim için bir şans gibidir. Çünkü meslek hayatıma dair kafamda deli sorular dönerken hiçbir zaman yapacağımı düşünmediğim bir alandı. Fakat yolum bu alanla kesiştikten sonra anladım ki kendimi bu alanda çok konforlu hissediyorum” (Ö118).

2.2.2. Liderlik Örneği Olarak Türkçe Öğretmenliği

Bu kategori kapsamında 5 metafor bulunmaktadır. Bunlar ağaç kökü, altyapı, evin direği, gökkuşağı ve yöneticidir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre Türkçe öğretmenliği mesleği disiplinler arasında farklı rolleri olan ve liderlik eden bir figür olarak tanımlanmıştır.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Türkçe öğretmenliği bir evin direği gibidir. Çünkü bir ülkenin, halkın temelini oluşturan en önemli unsur dildir. Türkçe öğretmenliğine düşen pay mihenk taşı gibidir. Bu sorumluluğun farkında olup toplumda rol model olmalıdır” (Ö1).

“Türkçe öğretmenliği gökkuşağı gibidir. Çünkü içinde birçok rengi barındırır. Bu renkleri farklı branşlarda görev yapan öğretmenlere benzetebiliriz. Türkçe öğretmenleri neredeyse her görevin içerisinde yer alırlar. Bazen sınıf öğretmeni bazen okul öncesi öğretmeni gibi bütün öğrencilerden sorumlu hâle gelebiliyorlar” (Ö28).

2.2.3. Sıkıcı Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği

Bu kategori kapsamında yalnızca “Belgesel” metaforu bulunmaktadır. Her ne kadar Türkçe öğretmenliği mesleği bilgi barındırma ve aktarma anlamında çok kıymetli bulunsa da tıpkı bazı kimselerin belgesellere bakışında olduğu gibi sıkıcı ve tekdüze bir iş olarak görülmüştür.

“Türkçe öğretmenliği belgesel gibidir. Çünkü bana göre ne kadar bilgi içerirse içersin her zaman bir yerde uyku getiriyor. Kimi zaman ilgi çekici kimi zaman da sıkıcı, düz ilerleyen bir ders olduğundan öğretmenden öte bu dersi belgesel izlemeye benzettim” (Ö31).

2.2.4. Hayati Bir Meslek Olarak Türkçe Öğretmenliği

Bu kategori kapsamında 4 metafor bulunmaktadır. Bunlar hazine, kılavuz, kolon ve su metaforlarıdır.

Katılımcı ifadelerinden Türkçe öğretmenliğinin dil ve kültürün öğretilmesi bağlamında hayati bir işlevinin olduğu vurgulanmaktadır.

Katılımcı ifadelerinden örnekler şunlardır:

“Türkçe öğretmenliği kılavuz gibidir. Çünkü dilimizin korunması biz Türkçe öğretmenlerinin görevidir” (Ö127).

“Türkçe öğretmenliği Türk medeniyetini ayakta tutan bir kolon gibidir. Çünkü dilin nicelikleri bu mesleği icra edenler tarafından gelecek nesillere taşınmış olur” (Ö122).

“Türkçe öğretmenliği su gibidir. Çünkü su kadar hayatidir. Bu meslek kültürümüzü, milletimizin değerini nesilden nesile yetkin bir dille, bozulmaya uğramadan aktarmamız için eğitiminin gerekli olduğu bir meslektir” (Ö124).

3. Sonuç

Bu araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleği ile Türkçe öğretmenliği kavramlarına ilişkin zihinsel temsilleri metaforlar aracılığıyla kapsamlı biçimde ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, adayların her iki kavrama yönelik algılarının büyük ölçüde ortak temalar etrafında şekillendiğini bununla birlikte Türkçe öğretmenliğine özgü bazı farklılaşmaların da bulunduğunu göstermektedir.

Öğretmenlik mesleğine ilişkin olarak öne çıkan “güneş”, “ışık” ve “mum” metaforları, öğretmenliğin bilgi aktaran, yol gösteren ve aydınlatıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının öğretmeni yalnızca sınıf içi öğretim etkinlikleriyle sınırlı bir figür olarak değil; bireyin akademik, duyuşsal ve sosyal gelişiminde etkili bir rehber olarak algıladıklarını göstermektedir. Elde edilen bu bulgu, Koç (2014) ve Sarıkaya (2018) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmenliğin aydınlatıcı ve yönlendirici bir rol olarak kavramsallaştırılmasıyla örtüşmektedir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının öğretmeni hâlâ ağırlıklı olarak “bilgi kaynağı” ve “bilgi aktarıcı” bir figür olarak tanımlamaları, yapılandırmacı yaklaşımın öngördüğü rehberlik rolünün öğretmen adaylarının zihninde yeterince içselleştirilmediğine işaret etmektedir.

Türkçe öğretmenliği kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde, “sözlük”, “kitap” ve “ağaç kökü” metaforlarının öne çıkması, adayların branşlarını temel bir bilgi kaynağı ve dilsel bir kılavuz olarak algıladıklarını göstermektedir. Bu durum, Taşgın vd. (2018) tarafından ortaokul öğrencileriyle yürütülen çalışmada Türkçe öğretmenin bilgi sağlayıcı ve dil öğretiminde merkezî bir figür olarak görülmesiyle benzerlik göstermektedir. Türkçe öğretmenliğinin bilgi temelli bir meslek olarak algılanması, dilin düşünceyi yapılandırmadaki belirleyici rolüyle ilişkilendirilebilir.

Araştırmada Türkçe öğretmenliğine özgü olarak ortaya çıkan “motivasyon kaynağı”, “liderlik örneği”, “hayati bir meslek” ve sınırlı da olsa “sıkıcı bir meslek” kategorileri, adayların branşa yönelik algılarının tek boyutlu olmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle “su”, “kolon” ve “hazine” metaforlarıyla Türkçe öğretmenliğinin hayati bir meslek olarak tanımlanması, alanın dilin ve kültürün kuşaklar arası aktarımındaki kritik rolünü vurgulamaktadır. Türkçe

öğretmeninin “evin direği” ya da “lider” olarak betimlenmesi ise branş öğretmeninin okul ortamında ve toplumsal yaşamda üstlendiği merkezî konuma işaret etmektedir. Buna karşın az sayıda katılımcının Türkçe öğretmenliğini “sıkıcı” olarak nitelendirmesi, mesleğin bazı adaylar tarafından ağırlıklı olarak bilgi aktarımına dayalı, tekdüze bir süreç olarak algılandığını göstermekte; bu durum öğretmen yetiştirme süreçlerinde mesleğin çok yönlü doğasının yeterince vurgulanmadığını düşündürmektedir.

Genel olarak öğretmen adaylarının hem öğretmenlik mesleğini hem de Türkçe öğretmenliğini rehberlik, fedakârlık, sorumluluk ve bilgi aktarımı ekseninde değerlendirdikleri görülmektedir. “Anne”, “aile” ve “mum” gibi metaforların sıklıkla kullanılması, öğretmenliğin yalnızca teknik bir meslek olarak değil; bireyin yaşamına dokunan, duygusal ve ahlaki boyutları olan bir meslek olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, öğretmenliğin bireylerin zihinsel ve kişisel gelişiminde derin ve kalıcı etkiler yaratan bir süreç olarak kavramsallaştırıldığını göstermektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının mesleki algılarını fark etmelerini sağlayacak metafor temelli etkinliklere daha fazla yer verilmesinin, adayların mesleklerine yönelik bilinç ve farkındalıklarını artırabileceği düşünülmektedir. Özellikle Türkçe öğretmenliği bağlamında, branşın yalnızca dil bilgisi öğretimiyle sınırlı olmadığı; kültür aktarımı, liderlik ve bireysel gelişim boyutlarıyla ele alınmasının, öğretmen adaylarının mesleğe bakış açılarını zenginleştireceği söylenebilir.

Araştırma yalnızca Kafkas Üniversitesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarıyla sınırlıdır. Farklı üniversitelerde, farklı branşlarda ve farklı öğretim kademelerinde yapılacak çalışmalar, öğretmenlik ve branş öğretmenliğine yönelik metaforik algıların karşılaştırılmasına ve daha genellenebilir sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlayabilir.

Beyanlar

Yazarın Katkıları: Birinci yazar %55, ikinci yazar %45 katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Açıklaması: Yazarlar, bu çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Bu araştırmada, Kafkas Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 08.01.2024 tarihli toplantısında alınan 2024/53 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Çalışmadaki veriler etik kurallar dâhilinde atıf yapılarak kullanılabilir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazarlar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Arslan, M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 171, 100-108. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/171/171/8.pdf
- Aydın, İ. S. ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies*, 5(3), 818-842. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1465>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. (3rd ed.). Sage.
- Gibbs, R. W. (Ed.). (2008). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge.
- Gibbs, R. W. (1994). *The poetics of mind: figurative thought, language, and understanding*. Cambridge.
- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının “kültür dil ilişkisi”ne yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies*, 8(9), 253-263. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5084>
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72. <https://doi.org/10.17679/iuefd.79408>
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: a practical introduction*. Oxford.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: a practical introduction* (2nd ed.). Oxford.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago.
- Martínez, M. A., Sauleda, N. ve Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17, 965-977.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Sage.
- Oxford, R. L., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R. Z., Saleh, A. ve Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26(1), 3-50. [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(97\)00071-7](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(97)00071-7)
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/article/275216>
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). An investigation of the concept of teacher among prospective teachers through metaphor analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 461-522. <https://research.ebsco.com/c/f57n4n/viewer/pdf/6rjqkmlhef>
- Sarıkaya, B. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/article/478058>
- Taşgın, A., İleritürk, D. ve Köse, E. (2018). Ortaokul öğrencilerinin “Türkçe dersi” ve “Türkçe öğretmeni”ne ilişkin metaforları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 397-410. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/article/407452>

Thomas, L. ve Beauchamp, C. (2011). Understanding new teachers' professional identities through metaphor. *Teaching and Teacher Education*, 27(4), 762-769. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.12.007>

Yıldırım. A. ve Şimşek. H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı.). Seçkin.

Extended Abstract

Communication, which constitutes the foundation of human interaction, may be defined as the process through which emotions, thoughts, or information are transmitted to others through various channels. The effectiveness and quality of this process are shaped by the depth and sophistication of the concrete and abstract expressions employed. The act of communication comprises verbal expressions that convey both concrete and abstract meanings, as well as nonverbal elements, including facial expressions and body language. While concrete expressions refer to meanings associated with concepts or objects that are commonly recognized and shared, abstract expressions foreground figurative language, metaphorical structures, and imaginative modes of representation.

When individuals seek to conceptualize complex or unfamiliar phenomena, they frequently engage in comparative reasoning by relating these phenomena to familiar concepts embedded within their cognitive frameworks. In this cognitive process, individuals initially activate concepts that share similar characteristics with the phenomenon under examination and subsequently associate newly identified features with the attributes of a well-known phenomenon. This cognitive linkage established between abstract concepts and familiar experiences positions the concept of metaphor-an artistic and figurative mode of expression-at the core of scholarly inquiry. Accordingly, metaphors function as fundamental cognitive and linguistic mechanisms through which individuals concrete, interpret, and construct meaning.

This study aims to examine the metaphorical perceptions of pre-service Turkish language teachers concerning the teaching profession and the discipline of Turkish language teaching. The research is designed within a qualitative framework and adopts a phenomenological (phenomenology) research design. Phenomenology is a qualitative research method that focuses on how individuals experience, perceive, and attribute meanings to a specific phenomenon or concept. The study group consisted of 131 pre-service Turkish language teachers enrolled at four different grade levels at the Faculty of Education, Dede Korkut Campus, Kafkas University, during the fall semester of the 2025-2026 academic year. The participants were selected using convenience sampling, which is a type of purposive sampling method. This approach involves selecting participants who are geographically close and readily accessible to the researcher. During the data collection process, a total of 132 pre-service teachers were reached. However, one response form was excluded from the analysis due to incomplete answers, as the participant failed to provide a justification for the metaphor. Consequently, the analyses were conducted based on 131 valid forms, representing the lived experiences and mental constructions of the participants.

In this study, the mental representations of pre-service Turkish language teachers regarding the general teaching profession and the discipline-specific concept of Turkish language teaching were comprehensively examined. The findings indicate that the participants hold perceptions that both converge on common themes and diverge in ways specific to their disciplinary field. The prominent images identified for the general teaching profession-such as sun, light, and candle-emphasize the teacher's role as a source of illumination and guidance. This finding is consistent with the study conducted by Koç (2014), in which primary school teacher candidates predominantly perceived the teacher as a figure who enlightens the mind. Similarly, Sankaya (2018) reported that the sun metaphor was among the most frequently used images, portraying the teacher as a source that nurtures individuals through knowledge. Through various metaphors, participants highlighted the teacher's guiding role in human life. However, it is noteworthy that participants tended to conceptualize the teacher primarily as a "source of knowledge" and a "transmitter of information," rather than as a "facilitator" or "guide" as envisaged by the constructivist approach. With respect to Turkish language teaching specifically, the frequent use of the dictionary metaphor reveals that the candidates perceive their field as a fundamental source of knowledge and a linguistic guide. In a similar vein, the study conducted by Taşgın et al. (2018) with middle school students emphasized the Turkish language teacher's role as a "provider of information," associating the profession with resources such as books and dictionaries. Furthermore, the characterization of Turkish language teaching as a "vital profession" through metaphors such as water,

pillar, and treasure underscores the field's critical role in sustaining language and cultural continuity. Sarıkaya (2018) drew attention to the nurturing and developmental power of the profession by highlighting water's capacity to revitalize arid soil. Participants' depiction of the field as the "pillar of a house," emphasizing leadership and indispensability, points to the central position of Turkish language teachers both in schools and in social life. On the other hand, the fact that a small number of participants described the profession as "boring" suggests that some pre-service teachers perceive Turkish language teaching as a monotonous occupation limited to information transmission. Similarly, Koç (2014) reported certain negative perceptions of the teaching profession, characterizing it as demanding, uncertain, and rule bound. Finally, the participants' conceptualization of teaching as a profession requiring dedication and responsibility aligns with the findings of Sarıkaya (2018) and Taşgın et al. (2018), particularly the frequent use of the mother metaphor, which reflects protective and nurturing roles. This perspective indicates that teaching is conceptualized not merely as a technical act of knowledge transmission but as a profound cognitive and emotional process that shapes individuals' lives.